

Locuint'a Redactorului

si

Cancelari'a Redactiunii

e in

Strat'a Morariloru Nr. 36.

Scrisorile nefrancate nu se voru prim' decatu numai de la corespundintii regulari ai „Federatiunii.“
Articlii tramisi si nepublicati se voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esi Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Pretulu de Prenumeratiune:

Pre trei lune . . . 3 fl. v. a.

Pre siese lune . . . 6 „ „ „

Pre annu intregu . . . 12 „ „ „

Pentru Roman'a:

prea. intregu 30 Fr. — 30 Lei n.

„ 6 lune 15 „ — 15 „ „

„ 3 — 8 „ — 8 „ „

Pentru insertiuni:

10 cr. de linia, si 30 cr. fac'a tim-

brale pentru fiesce-care publica-

tiune separat. In loculu deschisu

20 cr. de linia.

Unu esemplariu costa 10 cr.

Pest'a, 12. iuliu
30. iuniu 1870.

Disciplin'a partitei guvernamentali d'in diet'a Ungariei a fostu pana aci egale cu cea mai orba supunere, daca nu chiaru servilismu. Nu convictiunile pure, nu sentimentulu nationalu, nu patriotismulu au tennutu in legatura pre acesta partita, ci numai interesele personali, ambitiunile nesatiose si, in fine, „p o r u n c'a“ Dlu Andrassy. Cu ocaziunea desbateri mai multoru cestiuni mari in diet'a Ungariei, membrii partitei guvernamentali au doveditu acesta coeziune contranaturale a loru, acesta lipsa de independintia morale a loru. Chiaru si in desbaterea proiectului de lege pentru organizarea municipieloru s'a potutu observa ca unii partisani ai guvernului condamna in te o r i a proiectulu si, cu tote aceste, lu primescu in p r a c s e. Acesta ordine de lucruri merse bine pana in 9 a l. c., candu dlu Paulu Hoffmann, profesoru la universitate si deputatu, — membru alu partitei guvernamentali, — demasca in siedintia publica tote intentiunile absolutistice, despotice si reactionarie ale guvernului magiaru si partitei sale, depuse in nuntulu proiectu de lege. Se vorbia, ce e dreptu, si mai inainte, ca Dlu Paulu Hoffmann ar' fi jocat unu rolu independent in sinulu partitei guvernamentali, inse nimenea nu cugeta, ca acestu deputatu se se dee candu-va pre facia in una siedintia publica a dietei; inse elu se dede pre facia in siedintia de la 9 a l. c. asié, ca intrecu chiaru si pre cei mai aprigi opusetiunali. De cate ori vre-unu opusetiunalu se scola pentru a ataca cutare fapta seu dispusetiune a guvernului, nu lipsiau nece una-data anumite semne de ironia si grimase, cu cari opusetiunалу era intempnatu in parca comitariu seu, ba chiaru si ministrii si-aretau desertitatea maneloru si umerilor loru facia cu reclamariile deputatiloru opusetiunali. De asta data inse, candu dlu Paulu Hoffmann, cunoscutu ca partisanu alu guvernului, spuse cu franchetia tote convictiunile sale relative la proiectulu de lege pentru organizarea municipieloru; candu arunca guvernului in facia tote slabetiunile si tote smintele sale voluntarie si nevoluntarie; candu, in fine, provoca pre ministrii ca se depuna guvernarea, daca nu sciu se guverneze decatu dupa una asemenea lege, carea nu este nice pesce nece carne: impressiunea casiunata in guvernulu si in partisanii sei prin procedur'a resoluta a unui omu d'intre ai loru fu profunda, fu descuragiatoria; ministrii si capii partitei loru steteau uimiti si nu se sciau reculege; ei nu sciau, ore se se indigneze seu se planga; interesele si ambitiunile loru precum si tendintiele loru sugrumatorie de libertate fure desvelite inainte-a tieriei de unu partisanu d'intre ai loru. Se nu dca nimene, ca Dlu Hoffmann, prin acesta pasire a sa, ar' fi necredintiosu cãtra partit'a sa, ar' fi unu vendiatoriu alu partitei sale. De siguru, elu s'a alaturatu d'in convingere cãtra acesta partita, si indata ce s'a convinsu, ca acesta partita nu este ce'a ce elu credea ca este, o-a parasitu si o-a aretatu lunei cu degetulu, dicundu: Vedeti-o, omeniloru, nu-i mai credeti! Dlu Hoffmann se tiene de generatiunea tenera, este profesoru de dreptulu romanu la Universitatea pestana, posiede cele mai frumoase facultati spirituale, si are una cultura si eruditiune recunoscute de toti cari au venitu in atingere cu elu. In 9 a l. c., Dlu Hoffmann areta, ca este liberalu, democratu si, mai vertosu, ca este unu caracteru politicu tare, ca-ci de-si este profesoru, de-si fu pana acuma membru alu dreptei, elu spuse francu adeverulu in facia guvernului. De-si avemu simpatia cãtra asemenea barbati, noi ne-amu ocupatu in diuariulu nostru de Dlu Hoffmann numai ca se damu unu modelu aceloru deputati romani, cari nu s'au mai sciutu inca desbaera de partit'a guvernamentale.

Intr' adeveru, deputatii romani de partit'a guvernamentale au mai multe motive decatu Dlu Paulu Hoffmann pentru a spune guvernului adeverulu, ca-ci ei sunt mandatarii poporului romanu, care astepta a fi aপরatu contra usurparei

despotice. Acesti deputati romani au avutu mai de multe ori ocaziunea de a se convinge, ca chiamarea loru nu pote fi d'a sprigin' pre unu guvernulu, care despretiuesce si a despretiuitu totu-de-un'a drepturile natiunei romane, nece d'a fi membri ai unei partite, carea nu este compusa decatu pre temeulu intereseloru materiali si carea totu d'in aceste interese spriginasce tote intentiunile reactionarie ale guvernului nu numai spre daun'a libertatiloru publice ci si, mai vertosu, spre daun'a drepturiloru nostre nationali. Ni se dca, ca partit'a stanga magiara este mai periculosa pentru noi de catu partit'a dreapta si ca ar' fi mai bine a sprigin' poterea adeca guvernulu de catu opusetiunea. Ei bine, noi amu spusu o de una suta de ori, ca deputatii romani nu trebue se spriginasca nece poterea carea ne a lovit si ne lovesce. — exemple eclatante sunt: legea nationalitatiloru, oprimerea injusta a autonomiei Transilvaniei, legea veninosa si magiarisatoria a instructiunei publice, si in curendu va urma organizarea barbara-feudale a municipieloru, — nece opusetiunea magiara carea, de-si asta-di este impotentu, inse sub masca libertatii si a democratiei tinde la acele-a-si scopuri ce le urmaresce asta-di guvernulu cu partit'a sa supusa si umilita, ca se nu dicemu servile. Noi amu spusu o de una suta de ori, ca romanii nu pot se face cauza comune nece cu una partita magiara; deputatii romani au d'a fi un'a cu totii, a se consulta si a lucra in comunu barbatesce si cu totu zelulu, asié precum pretinde natiunea, carea i-a tramisu la dieta. — Deputatii nostri romani sunt toti de una intelligentia necontestabila. Inse imparechiarea strica totulu: ei nu lucra in comunu, ei nu constituiescu una potere a natiunei romane. Noi amu constatatut mai de multe ori aceste impregiurari triste si daunose, inse pana acuma fara de resultatu.

Fia, ca deputatii romani se lucre una data in armonia perfecta; fia ca se potemu anuncia una data natiunei cu deplina bucuria, ca deputatii nostri d'in diet'a Ungariei apera si represinta in comunu si cu potei unite drepturile nostre neprescriptibili; fia, ca natiunea se privesca una data cu mandria la deputatii sei, cariau a fi un'a si neinvinsi facia cu periclele, ce ne amenintia d'in partea magiariloru.

Camer'a representantiloru Ungariei.

Siedintia de la 8 iuliu.

Presiedinte: Paulu Somsich. Notariu: Colom. Széll. D'in partea guvernului au fostu de facia ministrii: P. Rajner si Stef. Gorove.

Dupa cetirea si autenticarea procesului verbalu alu siedintiei d'in urma, presiedintele puno pre biuroulu camerei petitiunea procurorului generalu, Ioanu Szabó, prin carea cere permissiunea camerei d'a intentu procesu de pressa contra deputatulu Svetozaru Miletics, pentru unu articlu aparutu in Nr. 33 an. c. alu diuariulu seu „Zastava.“ — Se tramite comis. de immunitate.

Em. Huszár spune ca, depunendu-si mandatulu deputatulu Ign. Somossy, d'in comis. de immunitate lipsesce unu membru. Se va intregi in siedintia de luni (11. iul.) Dupa ace'a se presinta mai multe petitiuni contra proiectului municipalu, cari se tramite comis. petitiunarie.

Ios. Madarász interpelaza pre ministrulu pentru aপরarea tieriei, daca este adeveratu, ca mai multi fetiori d'in mai multe regimente ai armatei comune cari au fostu asentati in 30. aprilie 1867, pana in 30. aprilie 1870, n'au fostu inca transpusi in armat'a pentru aপরarea tieriei? Se va comunica ministrului respectivu. — Urmaza la ordenea dilei continuarea desbateri generali a supra proiectului municipalu, la carea participara: Gustavu Lindner, Bela Mariássy, c. Teodoru Csáky, Ios. Vidliczka y, Ales. Török, Gav. Várady, Paulu Szontágh (d'in Iaurinu) si Albertu Németh.

Siedintia se inchiaia la 2¹/₂ ore d. m.

Siedintia de la 9 iuliu.

Presiedinte: Paulu Somsich. Notariu: Colom. Széll. D'in partea guvernului au fostu de facia ministrii: Paulu Rajner si Balt. Horváth.

Dupa autenticarea procesului verbalu alu siedintiei ultime, se presinta mai multe petitiuni contra proiectului municipalu, cari se tramite comis. petitiunarie.

Paulu Ordódy relateza, ca comis. verificatoria a verificatu alegerea deputatiloru Nicolau Makszimovics si Eduardu Horn, celu d'antau alesu in Zomboru, era celu-a-laltu in cetatea Poseniu. Eduardu Horn se alege in sectiunea a treia si Nic. Makszimovics in a nou'a.

La ordenea dilei urmaza desbaterea generale a supra proiectului municipalu, la carea participara: Grig. Simay, Tom'a Siskovics, Eduardu Zsedényi, Alesandru Csánády, profes. Paulu Hoffmann (la vorbirea d'insului vomu reveni in nr. venit.), Emanulu Hrabár, Paulu Moricz, Iul. Bömches si Ales. Csiky.

Siedintia se inchiaia la 2¹/₂ ore d. m.

Cuventarea dlui dr. Alesandru Mocioni

tienuta in siedintia de la 2. iuliu a camerei reprezentantiloru Ungariei.

(Fine. *)

O privire spre Angli'a ni va areta acesta obiectiune in tota goletatea sa.

Nu dorescu form'a esterna a sistemii angle de self-governementu, ba in multe nu dorescu nici principiile lui essentiali se le impamentenescu in tier'a nostra. Nu, pentru ca in Romania nu s'au putu aplica la relatiunile nostre.

Dar' voiescu simbarele self-governementulu anglu, voiescu esiatia lui, acele principie cuprinse in self-governementulu anglu, cari se deriva d'in insa-si ide'a chiara de self-governementu si cari, tocm'a pentru acesta, nu sunt legate la nici unu feliu de relatiuni. In Angli'a, guvernulu n'are dreptu nici d'ordinatiune, nici de inspectiune fatia cu corporatiunile autonome.

Dreptu de ordinatiune are exceptiunalminte in unele casuri singuratece ce le anumesce legea, d. e. in timpulu mai, nou caus'a sanitara, temnitiele, casele de smintiti si causele cailoru de statu. Dreptu de inspectiune a supra corporatiuniloru autonome guvernulu n'are de catu intr'o privintia, adeca manipulatiunea de bani a corporatiuniloru autonome o inspectiunea asié numitii „visitori“, cari sunt comisarii curtei de contabilitate.

Chiamarea acestora nu e de catu a essamina neregularitatele ce se ivescu in manipularea baniloru, dar' nici candu acesta chiamarea nu se estinde intru a essamina ordinatiunile municipieloru, ca ore corespundu legiloru seu nu. Dreptulu statutariu alu corporatiuniloru autonome angle se estinde preste tote de cate nu dispune vr'o lege speciala, ca-ci n'are de catu o singura margine: legea. Si in asta privintia, inspectiunea n'o esserce guvernulu, ci judetiulu carele are dreptu a nimici, nu numai la cererea privatiloru ci si d'in oficiu, ordinatiunile ce ar' fi contrarie legii.

Totu Queens bench e care judeca despre validitatea ordinatiunei emise exceptiunalminte de ministeriu, in casulu daca corporatiunile autonome ar' trage la indoiela legalitatea aceloru ordinatiuni. Preste totu, la poporulu anglu s'a validatut acea tendintia principala ce se manifesteaza intre tote cercustantiele — a eschide regimulu parlamentariu, pre catu se pote, de la veri ce influintia a supra mersului regulatu alu administratiunei. (Strigari in stanga: Asié e!) In Angli'a nu e nici urma de unu recursu cãtra ministeriu, si daca ore cine ar' propune acesta in Angli'a, n'ar' causu uimire mai mica, de catu daca eu asiu propune acestei Camere, ca se sterga dreptulu de inspectiune alu guvernului.

In Angli'a unde, vedi bine, asiderea sunt omeni cei ce vietuescu, obvinu in administratiune astu-feliu de scaderi, in contra carora nu se pote dobandi vindecare pre la judetie, ca nu e lege in contra loru, nu-su vatematorie de dreptu. Dar' la asemenea scaderi, de ora-ce

*) Vedi Nr. trecutulu alu „Federat.“

guvernului n'are dreptul de inspectiune, poporul însuși e silit să se ajute și; și poporul însuși e acela care, precum bine observă dl. deputat Eber, este dreptul de inspectiune a supra corporațiilor autonome și acestu dreptu de inspectiune în validitate prin prescripția liberă, dar' desclinitu prin meetinge și prin sistemul petiționării, adică pe calea petițiilor în îndemna pre parlamentu, ca prin despusetiuni legislative să delatărizeze scaderile ce obvinu în administrațiune.

Dacă nu se pote negă, că această e culmea self-governamentului anglu, carea ni arăta în cătu unu poporului într'adeveru liberu e capace a se smulge d'in lips'a de tutelare d'in partea guvernului: apoi de alta parte tocma lips'a de inspectiune d'in partea guvernului este acea cauza, pentru carea sistem'a de meetinge în Angli'a potu să ajunga la atât'a perfectiune.

Eu nu mergu asid departe, nu voi să stergu dreptul de inspectiune alu guvernului. Nu voi, mai vîrtosu d'in doue cauze: odata, pentru că poporul nostru, crescutu sub tutelarea guvernului, — de-si si ar' poté luă de modelu energi'a politica a poporului anglu, totu nu se pote mesurá ca acest'a. Dar' nu voi nici d'in alta cauza mai importanta, adică, căci pentru dreptul de inspectiune alu judilor, precum lu vedemu în Angli'a, se recere ca condițiune o legelatiune administrativa, carea se se estinda în detaliu peste tote ramurile singuratiche, astu-feliu, precum nu se găsesc această nicaire în lume, afara în Angli'a. Aci o ratiune pentru care nu voi să se sterga dreptul de inspectiune alu guvernului, dar' n'asiu voi nici această ca cu acestu titlu guvernului se exerce omnipotenti'a. Voi și dorescu, ca guvernulu să practice dreptul de inspectiune. Dreptul de inspectiune la îndreptatiese, respective lu deoblega pre guvernulu a veghiá, ca municipiele în procedur'a loră se se misce între marginile legiloru, ca prin otarile loră se nu periclite esistinti'a statului și, cu unu cuventu, interesele comune. Asi-dara, acestu dreptu de inspectiune, de dupa natur'a sa, este negativu.

Obiectulu dreptului de inspectiune nu pote să fie nici-odata unu oficialu s'eu altulu alu municipiului. Obiectu pote fi pururea numai corporatiunea reprezentativa; corporatiunea reprezentativa este această, cu care guvernulu vine în comunicatiune, prin medilocirea carei-a pote comunicá și pote dispune cu municipiele; corporatiunea reprezentativa e această carea reprezenta, cu dreptu și de dupa lege, municipiulu ca persona juridica. Ori-ec potere ierarhica și disciplinaria a guvernului centralu a supra oficialiloru municipali, nu însemna alta de cătu, a desfaca unu municipiu, și prin această a se realiza (cazulu în stang'a.) În virtutea dreptului de inspectiune, guvernulu are detorinti'a, ca ori ce otarire de a municipiului ce i s'ar paré că lovesce în lege, s'o deca la judecata innaintea judetului de statu ce cauta a se infintiá. Numai în casulu, dacă acele otariri municipali ar fi de periclu comunu, dacă ar fi periclu întru intardiare, numai atunci guvernulu devine în pusetiunea de sila, și are dreptu a nemici otarirea sub sarcin'a propriei sale responsabilitati, s'eu a oprí executarea unei astu-feliu de otariri.

În asemenea casu, fiindu de lipsa, pote să desfaca corporatiunea reprezentativa escriendu alegeri noue, și în casu de necesitate pote suspende întregulu corpu oficialu. Dar' nici într'acestu casu nu pote dispune cu oficialulu alesu, nici în acestu casu oficialulu nu e detoriu cu ascultare cătra organulu guvernului, și nici în acestu casu ordinațiunile comitetului supremu nu lu potu scuti pre oficialu fatia cu comitetulu.

Tocma pentru că dreptul de inspectiune este de asta natura, pentru că guvernulu pote veghiá ca se nu se periclite interesele comune alu statului, pote veghiá se nu se vatemé legile, dar' nici odata nu pote judecă cumcă ore într'adeveru vatematu-s'au legile s'eu ba? — tocma pentru această socotu că este buna institutiunea judetului de statu.

În asta privintia nu-su de acea parera a onor. dnu ministru de interne și a secretariului de statu Vilhelmu Tóth, cari d'fuc, cumcă această ar' însemna a nemici esint' parlamentarismului, căci espunemu tiera, ca despre o ordinațiune se judece altminte tribunalulu și altminte cas'a reprezentantiloru. Mi se pare că afirmațiunile lor purcesera d'in o pricepere smintita despre sistem'a de regimu parlamentar. Majoritatea parlamentara nici odata nu e chiamata a judecă despre ce-va, că ore este legalu s'eu nu, ci e chiamata a judecă numai, că ore guvernulu portatu-s'a asid cum e spiritulu politice în majoritate, cum e întielesulu politice în majoritate. (Haritate, protestari în dreptu.) Deciderea întrebării, că ore legala a fostu portarea guvernului? e pururea de competinti'a judetului de statu. Guvernulu e responsabilu parlamentulu, că va guverná tiera în spiritulu acestui-a; guvernulu detoresce garantia municipieloru, că nu va vatemá legea; parlamentulu pote justificá procedur'a guvernului, dar' nu pote oprí ca guvernulu să nu desdauneze pre acelu municipiu, ale carui-a drepturi legali le-au vatematu.

Astu-feliu pricepu io parlamentarismulu și self-governamentulu. (Aprobări în stang'a.)

Totu asi-dara de nemotivata mi se pare umirea dlui

deputatu Tóth; s'a umitu cum on. condeputatu Tisza a potutu propune ca singuraticii, în cestiune de contributiune, să merga a se cerea vindecare de necesitari pre la judecie, — și se întrebá dl. Tóth, cum ar' fi capace judetulu să decida a supra administratiunei?

Eu mi aplicu această umire cu circustanti'a că, de-ore, pre această se bazeza întregu sistem'a noastră de administratiune de până acum'a, că stă de a supra poteri judecatoresci și nu bucurosu si-pléca capulu innaintea poteri judecatoresci. Dar' dacă voimu unu statulu întru întielesu juridicu, nu mai potemu plecă pre asta cale. — (Aprobare în stang'a.)

Afirmu, On. Cam., că judetulu e capace a judecă cauza dacă, dupa ce io mi-am platitu contributiunea deplinu, éra oficialatulu de contributiune dice că nu e platita, mergu la judetiu și-i spunu: éca aci cartea mea, am respunsu contributiunea, nu-su detoriu s'o mai respundu a dou'a ora. Atunci nici on. deputatu Vilhelmu Tóth nu va negá, că judetulu e chiamatu și capace a deslegá cestiunea juridica. Căci, ce este caus'a de contributiune? nu e de cătu o pretensiune de bani ce o are statulu. — Statulu si-bazeza acestu dreptu alu s'eu pre lege, io cu legea amana astu că nu-su detoriu se platescu, statulu mi-dice esti: detoriu întru întielesulu legii. Eu nu sciu în ce asta caus'a juridica se desclinesce de esemplulu ce lu spusei. Judetulu va aplicá legea la capulu concretu, candu mi s'a pretinsu contributiunea atât'a ora ca-si candu mi-se ve pretinde a dou'a ora. (Aprobare în stang'a.)

Tienu forte multu la libertatea discussiunei politice în municipie căci, de-si — dupa esperintiele de până acum'a — asi mai poté trage speranti'a că dlu ministru de interne va se ne norocésca o lege adeverata de reuniri și insociri libere (Haritate), totu-si voi negá și atunci că dreptulu de reuniri și insociri, fia cătu de liberalu, va fi capace se desvolte în tiera nostra unu spiritulu publicu atât'a de tare, cum l'a desvoltatu în Angli'a sistem'a de meetinge, d'in acea simpla caus'a, că în Angli'a, lipsindu dreptulu de inspectiune alu guvernului, sistem'a meetingeloru în man'a poporului anglu este nu numai medilocu a debate cestiuni politice, cari pururea întreséza numai în a dou'a ordine pre fia-care individuu, ci e totodata unu medilocu practicuu spre a validá interesele administrative ce atingu de a dreptulu pre fia-care. Pentru această io nu credu că dreptulu de reuniri la noi va fi capace se desvolte unu spiritulu publicu atât'a de tare ca-si în Angli'a; căci la noi dreptulu de inspectiune alu guvernului face imposibilita asemenea desvoltare; — și pentru această ratiune io tienu multu a dá oportunité.

În fatia tuturor acestor'a, On. Cam., io afirmu, că adeverat'a sistema de self-governamentu neschimbata în esinti'a ei curata, a pretinde, cumcă nu începe cu form'a de regimu parlamentar și cu responsabilitatea ministeriala, însemna a denegá fapte; căci Angli'a cu esemplu viu ni aréta această, carea merse în asta privintia mai departe de cătu ce cutezá eu. Tote câte avui ocaziunea a le spune acum'a, sunt totu atât'a de contrarie celoru cuprinse în proiectulu de lege, pre cătu e de invederatu despre alta parte, că celea ce le-am spusu, nu-su în contradicere nici cu form'a de guvernamentu parlamentar, nici cu principiile unei administratiuni regulate. Dacă, în man'a tuturor acestor'a, guvernulu totu-si va nimici self-governamentulu municipieloru, atunci este apriatu, cumcă caus'a nu jace nici în introducerea sistemului de regimu parlamentar, nici în principiile sanetose ale administratiunei, ci jace cu totul alurea, în alta caus'a, la carea voi îndrasni se revinu. (S'audimu!) Spun că voi reveni la acea caus'a politica.

Acum vreu să mai observu, că io dorescu ca oficialii municipieloru să fie alesii în deplina libertate, pre bas'a insinuării și a recomandatiunei astu-feliu, ca o comisiune insarcinata a examina calificatiunile legali, să asterna adunanti'e generali list'a celoru ce s'au insinuat si recomandat; pentru că io credu, cumcă nici guvernulu nici parlamentulu nu e îndreptatítu a restringe în veri-unu modu dreptulu de alegere libera alu corporatiunei reprezentative. (Asid el)

Dorescu, ca comitelele acestea se se compuna pe bas'a alegeriloru generale, drepte, secrete și de dupa comune. Eu tienu, că votulu universal este unu, carele coresponde ideei de dreptu; d'in parte-mi credu, că ori ce cestiune de censu este în contrastu cu dreptulu, că ori ce cestiune de censu nu e de cătu cestiune sociala. Societatea nu este unu întregu simplu, ci o sistema a claseloru desvoltata de istoria. Precum la individi, asi și la clase, unu-a i se vine supremati'a a supra altui-a, și adică acelu-a carele e în posesiunea factoriloru domniei naturala.

Nesuintia naturala a acestei clase domnitore este, se-si asiedie domni'a pre base și mai tari. Spre această e calea forte simpla, se id în man'a sa propria poterea de statu. Ce modu mai simplu pote se fia spre această de cătu censulu? Tocma pentru această, candu se otarese despre feliulu s'eu despre cantitatea censului, nici candu nu servescu de base ce-va principie juridice s'eu de economia politica, s'eu ce-va calcule matematice, ci pururea,

în consonantia cu caracterulu clasei domnitore, va se fia ori censu de nascere ori censu de posesiune. Acestu d'in urma éra si va se fia mai mare s'eu mai micu, dupa cum e mare s'eu mica avere a celoru mai seraci membri d'in clas'a domnitore.

Prototindenea, unde se socotesce censulu cu consciintia, astu feliu se socotesce, căci scopulu lui este a face partasi la poterea de statu pre toti acei-a cari se tienu de clas'a domnitore, și a eschide de la potere pre toti cătu nu se tienu de clas'a. Cumcă censulu, tocma pentru această, este în contrastu cu dreptulu și cu idealulu curatu de statu, urméza pre invederatu, căci nici odata nu pote fi problem'a statului a reprezenta interesele unei clase pre cont'a universitatei, a întregului. Dar' tocma d'in acestu contrastu alu censului, d'in idealulu curatu de statu, urméza trei scaderi principale: 1. fia-care domnia naturala se bazeza pre duoi factori, pre avere și întielegintia. Întielegintia e carea face ca domni'a să fie binefacatoria, censulu e carele necesariaminte innapoiéza pre factorulu binefacatoriu.

Censulu ascute, aspresce apesarea domniei de clas'a, căci acea clas'a care domnesce, de ora-e acum se spriginesce pre unu radiemu nuou, mai puternicu, și-va validá propriile sale interese cu rapidiune mai mare și cu mai multa eficacitate; asi-dara contrastele intereseloru de clas'a voru fi cu multu mai ascutite.

A tiera și scaderea principala ce provine d'in censu este, că clas'a domnitore identifica pururea interesele statului cu interesele ei proprie, și astfelu câte atacuri se îndrepta în contr'a clasei, la tote dins'a espuie statulu, — și istoria ni aréta nu numai unu esemplu, că statulu nici n'a potutu resiste la asemenea atacuri, ci a caditu. (Placere în stang'a estrema.)

Dar' dacă această se pote spune despre censu, marturicescu că nu sciu ce se dice despre voturile virile? (Haritate.) Se spunu că acestea voru indici, voru insuti, tote acele scaderi, ce provinu d'in natur'a censului? Dar' sciu, că D'Vostra nu veti luá această în consideratiune, precum n'ati luat reflexiunile, atacurile, ce audirati, de-si sunt îndreptatíte, basate, sunt cu tactu politicu întiepletu. (Strigări în dreptu: Pentru lumea ast'a!) Nici nu voi ustani atentiunea O. C. prin a continuá atacarea voturilor virile; credu că d'in pusetiunea, ce ocupu, e de prisosu să mai spunu că voturile virile nu se potu justificá.

Nu pregetu a recunoscé cumcă censulu, în form'a în carea l'a propusu onorab. condeputatu Colomanu Tisza, este atât'a de micu, în cătu cu dreptu nici mai pote fi vorba despre domnia de clas'a. Acel'a vatemá mai numai pre singuraticii, și eu numai d'in acea caus'a nu lu credu în principiu votulu universalu, totu-si nu se desclinesce multu de această în privintia rezultatulu. Nici aceea nu potu tiené cu cale, cumcă unii individi sunt vatemati în drepturile lor, și n'asiu aflá-o cu cale nici atunci, candu asiu purcede d'in acea presupunere smintita, ce ieri o afirmá on. condeputatu Vilhelmu Tóth, și carea asta-di on. dnu deputatu Henzmann o combatu atât'a de bine, întielegu presupunere, că statulu nu e de cătu societate de actiuni, pentru că atunci atât'a contributiunea indirecta cătu și contributiunea de sange prin consecintia duce la sufragiulu universalu. (Aprobare vivace în stang'a estrema.)

Nu me impartasescu nici la temerile ce le-am auditu rostindu-se în contr'a aplicării sufragiului universalu. De mi-aducu bine a minte, s'a disu că sufragiulu universal e în timpu de pace conduce spre cesarismu, éra în timpuri neliscite spre anarchia. (Drept'a: Asi e!) Mi se paré că acesta reflexiune, parte e în contrastu cu sine însa-si, parte e în contrastu cu esperintia. E în contrastu cu sine însa-si pentru că, dacă s'a creatu și s'a coptu materi'a necesaria spre erumperarea anarchiei, atunci, a dice cumcă anarchiei (care dupa conceptulu adeveratu nu e alta de cătu a frange cu fortia ordinea legala) i-a trebuitu medilocu legalu pentru ca se pote erumpe, — această mai e este mai multu de cătu contradicere. (Placere în stang'a estrema.)

Dacă impartim drepturi, dacă nesuimu a realizá idealulu de dreptu; a ni se dice, cumcă prin această creama materia explozatoria pentru anarchia, ni s'a disu mai multu de cătu ce ar' poté cine-va primá a supra-si sarcin'a, de a doredi. (Placere în stang'a estrema.) Prototindenea despoiarea de drepturi, restringerea drepturilor, fuzera cari creara materi'a explozatoria pentru anarchia, dar' nici odata n'a fostu egalitatea de drepturi, impartirea drepturilor, recunoscerea drepturilor. (Stang'a: Asi e!)

Ni-spunu, că această conduce spre cesarismu și provocu în asta privintia la Franc'a. Irányi; inca ieri de-mustrá, cumcă această nu se pote judecă bine, pentru că acolo mai sunt și alti factori, dar' n'a pomenitu unu lucrulu carele, mi se pare principalu, este că în Franc'a centralizatiunea a creatu cesarismu!

Unde nu e centralizatiune, nici unu feliu de sufragiu universalu nu pote creá cesarismu; éra unde este centralizatiune, fia censulu cătu de micu, cesarismulu va prinde rădăcine tari. (În stang'a placere și aprobări vivaci.)

S'a disu — precum am auditu și asta-di — cumcă clas'a de medilocu e aceea, carea mai vîrtosu este chiamata să iéa a mana poterea de statu, căci această este elementulu celu mai calificatu spre această. Nu negu, On.

Cam., ci recunosc cumcă clasa de medilocu e foșulariulu comerciului și alu industriei, alu înfloririi spiritalu și materialu, celu mai tare radiem alu înfloririi și alu prosperității materialu a statului. Totu-si ar' fi mare ratecirea a crede cumcă bunulu Ddiu a datu capacitate de guvern numai unei clase, dreptu monopolu. Eu nu recunosc in societate de cătu unu elementu carele e chiamatu a fi la guvern și la domnia: acest'a e inteliginti'a.

Era intieleginti'a nu e legata de nici o clasa; baz'a intieleginti'ei este egalitatea de drepturi; aerulu intieleginti'ei este libertatea, egalitatea. (Aprobări șgomotose in stang'a si vivate.)

Ori ce dreptu exceptiunulu, fia statoritu chiaru spre folosulu domniei intieleginti'ei, e contrariu cu natur'a dreptulu propriu, carea nu suferu privilegiu. (Placere șgomotosa.) Are lipsa de doua: ordine și libertate; aceste doue asigura dōmnia intieleginti'ei. De ac'a in stare normala, pretotindēna va fi ascurata domnia intieleginti'ei, fāra de nici unu spriginu artificiosu; numai in timpuri extraordinarie, anormale, se pote ca patim'a masei neintielegatorie a poporulu sē isbucnēsa pentru cāte-va momente și sē-i derime domnia, dar' in timpuri normala nu se pote intemplā asiē ce va. Alta conditiune a domniei intieleginti'ei e: libertate; ande e libertate, e ascurata și domnia naturala a intieleginti'ei, pentru cā acest'a se bazeza pre acēa lege, cā mintea domnesce corpulu.

De acēa, dāca voim domnia intieleginti'ei, atunci sē nu derimāu libertate, sē nu derimāu selgovernamentulu, sē nu derimāu libertate de presa, dreptulu de reuniuni și asociatiuni, ci sē creām libertate și am creatu domnia intieleginti'ei. (Aprobare in stang'a.) Egalitatea de dreptu este acēa linia orizontala, pre carea potē estimā și mesurā pretiulu, valoarea adeverata a fiacaru individū, a fiacarei clase. Singuru numai peste linia orizontala a egalitēti in drepturi, se pote naltā acēa neegalitate naturala, carea, cā eflussulu legii eterne naturalu despre progresulu omenescu, este conditiune neaparatā a progresulu. Reu forte a priceputu dlu deputatu Eber acēa cauza, dāca d'insulu atunei, cāndu noi cerem egalitate in drepturi, vine sē ni arete dreptu idealu egalitate cēa ce niveleza tote.

A voitu sē ni demestre, cā egalitatea nu este in potintia, pre cāndu nici noi nu dorim cā sē nu fia neegalitate, ci dorim numai cā sē nu fia o neegalitate de cātu cēa naturala, sē nu fia o neegalitate artificiosa. (Aprobare in stang'a extrema.) Acēa neegalitate naturala se manifesta numai acolo, unde fia cine e invescu cu dreptu egal, fia cine pote pasi pre campulu de lupta cu dreptu egal (Vivate in stang'a extrema.) Pre bas'a totoruru acestor'a, io sum pentru totulu universalu, directu și ecretu. Si ce face guvernulu? Onor. Cam.! Guvernulu nemicesce nu numai munitiile, guvernulu vre sē asiedie pre sistema noua sociala constitutiunea nostra intrega, si acest'a o face astadi, cāndu in tota Europ'a, vechi'a societate feudala s'a purtat spre o strāformare rapede și corespondentia principiiloru spiritalu d'iu evulu nouu; guvernulu stabilize o prerogativa, ce e contraria cu despusetiunea chitā a legiloru d'in 1848, e in contrastu aspru cu intrēga dezvoltarea nostra constitutiunala, cu totu spiritulu vietii nostre politice; — o face acest'a guvernulu, atunci, cāndu tote statele europene, cāsi pre intecute masescu a largi dreptulu electoralu (Protestări in drept'a.) la rogu de iertare; asiē este, chiaru și in Angli'a cea conservativa, asta-di nu mai e intrebarea, cā ore trebesce largitu dreptulu electoralu? ci numai acēa desolētiune mai este intre partite, cā in ce proportiune trebesce largitu?

Si, On. Cam., cine sunt cei ce facu acest'a? O facu asi barbati, caror'a in acēa patria li se dice cu dreptu ecretu, cā sunt creatorii unei ēpocē noue. O facu acei barbati, cari vietia lorū intrega au sacrificat'o santei caute a democratiei, a progresulu liberu, acei a cari au curajulu in acēa lupta mare (Placere.)

Si cāndu o facu acest'a? O facu atunei, cāndu ocupa alu-feliu de pusetiune, in carea numai de la d'insii depinde a-si realisā idealulu vietii lorū intregi. (Aprobări șgomotose, vivate in stang'a.)

Onor. Cam.! La astu-feliu de barbati, o schimbare stiu de marcata, carea numai raru i poti gasi sotia in istoria, e — absolutu cu nepotintia a se splicā prin psihologia.

Cā astu-feliu de barbati, activitatea intregi lorū vietii, lucrulu vietii lorū intregi, sē li derime acum'a cu vetele lorū proprie (Stang'a: Adeveratu el); acest'a nu se pote splicā cu dorintia de domnia ce e inradecinatū in natur'a omulu. A presupune despre guvernulu, cā ar' fi capace sē supuna dezvoltarea politica a tieriei, existintia a venitorulu ei, sē le supuna interesulu sēu propriu, o asemenea presupunere ar' fi mai multu de cātu ratecirea; acest'a tr'ar potē s'e face de cātu o rea credintia.

Aspune procedura o pote justificā numai o ratiune politica mai nalta (strigări: S'audimul!)

In privintia acest'a io-su detorū cu mare multamita d'atu acei dd. deputati cari ieri si asta-di forte mi-au prezentat documentarea acestei asertiuni, cāndu recunoscū, cā aci nu e vorba de constitutiunismu, nu de guvernulu parlamentarū, nu de administratiune, ci de cause poli-

tiē. Situatiunea politica este acēa unica capace a justificā procedur'a guvernulu.

Sum cu totulu de parerea dlu deputatu Vilhelmu Tōth, si pentru servitiulu ce mi-lu facu, d'in multamire me sentu indeteratu a-i redā asemene servitiu (S'audimul!) si sentimintele ce le contine in stratele secrete ale inimii sale — de ora-ce si sentimintele politice sunt supuse de asiderea numai reguleloru logice — vreu sē le venturezū unu picu, cā asiē si opusetiunea sē pote petrunde cu vedere in stratele secrete ale dsale, (S'audimul!) inca dora va sē si voteze cu dsa.

Caus'a procedurii guvernulu, io o cercu in punctulu celu smintitu de manecare alu intregi sale procedure politice.

Acel'a-si motivu, carele a fostu capace sē-lu indemne pre guvernulu la acelu pasu contrariu naturii de a-si cercā punctulu de gravitatiune nu in laintrulu tieriei, ci in afara de d'ins'a: este ide'a fundamentala a intregi procedure politice a guvernulu (Stang'a: Asiē el). Dāca odata guvernulu purcede d'in acēa convingere tare, cā natiunea ungresca nu pote esiste altminte de cātu in Ungari'a; dāca guvernulu purcede d'in acēa convingere tare cumcă deplin'a libertate si egal'a indreptatire a natiunitatiloru conduce necessariaminte la spargerea Ungariei, asiēdara, dāca guvernulu purcede d'in acēa convingere tare, cumcă existintia, venitorulu si dezvoltarea natiunei ungresci numai in supremat'ia artificiosa si-afia unica garantia; dāca guvernulu nu perde d'in vedere, cumcă domnia artificiosa a unei partii a supr'a intregulu e in contradicere nedescurcabila cu insa-si ide'a de constitutiunismu si cu existintia libertatei; dāca nu perde d'in vedere, cā veri-ce dreptu constitutiunulu, veri-ce garantia noua de libertate, veri-ce dreptu nouu politicu, nu este alta, de cātu arma si medilocu in man'a natiuniloru nemagiare, — cari nu potū renuncā la tendintiele lorū spre acēta egala indreptatire, cā ci acest'a e imposibilitate morala — totu atate arme, totu atate cai, cari de dupa natur'a si destinatiunea lorū conduc la egal'a indreptatire a natiunitatiloru, la libertate, — e chiaru cā, dāca guvernulu nu vre sē-i vāteme cēa mai santa detorintia cātra natiunitatele lui propria, n'are altu modu de cātu cā guvernarea intrega s'o bazeze pre sistema absoluta. Inse, On. C., fiindu cā guvernulu nu pote sē face acest'a de a dreptulu si apriatu, nu-i remane alta cale de cātu cā in esintia sē schimbe insu si constitutiunismulu, tote garantiile lui, tote drepturile politice, sē le desbrace de natur'a lorū, cā sē nu conducā spre egal'a indreptatire, nu spre libertate, ci spre contrariulu acestor'a. Cāndu guvernulu, de reulu acestui punctu smintitu in manecare, provoca desarmonia asiē de mare in tiera intre o parte si intre intregulu, nemic'a e mai naturalu de cātu cā acum punctulu de gravitatiune alu tieriei nu trebesce cercatu in laintru ci in afara. Si in adeveru, O. C., dāca s'ofimū politic'a guvernulu si relatiunile nostre etnografice, ar' fi mai cā ridiculosu a pretinde, cā municipielorū sē li deē selgovernamentu adeveratu si nealteratu in esintia sa. Dāca cine va se alatura odata la parerea cea smintita a guvernulu, cumcă natiunea ungresca nu pote trai altminte de cātu prin supremat'ia artificiosa, atunci ar' fi cēa mai mare neconsecintia, contradicere, a pretinde de la unulu cā acal'a sē deē municipielorū selgovernamentulu lorū (Aprobare in stang'a.)

Supremat'ia naturala si nu maestrita a natiunei ungresci care dupa dreptu i compete, si naintea carei-a se plēcā fia-cine (Aprobare vivace in stang'a), care e conditiunea prealabila a fiacarei dezvoltări omenesci, si care de acēa o primesce fia-cine in liniscira, acēta supremat'ia naturala se bazeza pre doi factori: avere si aristocratia. — Nemic'a mai naturalu de cātu cā guvernulu, d'in punctulu de vedere alu sēu, in folosulu domniei artificiose a natiunei ungresci, sē inradecineze inca si mai artificiosu acēti doi factori, sē deē prerogativa posesiunei, sē arunce la o parte principiile democratice.

Dāca o data guvernulu ni spune, cumcă nesuintia spre egal'a intreptire a natiunitatiloru nemagiare sparge statulu, va sē dīca periclitā statulu si asiē este crima politica: ore n'ar' fi ridiculosu a pretinde de la d'insulu sē despuna cā, despre unu artielu celu scriu in acelu intielesu, sē judece cā juratu acelu cetatienu d'in Logosiu, carele impreuna cu mine e convinsu despre indreptatirea, despre necesitatea drepturiloru natiunali? Este apriatu cā noi nu potēmu ave alu-feliu de institutiune de cātu acest'a ce exista acum'a, ce altereza esintia acēstei institutiuni, noi adēca cautā sē renunciamū la adeverat'a institutiune de jurati. (Aprobare in stang'a extrema.) Totu acēa cauza, carea ne impede de a potē ave adeverat'a institutiune de jurati, face imposibilu pentru noi alu-feliu de dreptu de reuniuni de cātu acel'a ce dlu ministru de interne voi alta data sē ni-lu propuna. Guvernulu si-gasesce unu spriginu principale pentru acēta politica a sa, si gasesce in clerulu innaltu. Scie bine, cā n'o pote duce fāra de spriginulu lui. Si ēca aci e deslegata enigm'a pentru ce unu omu de intieptiune politica, recunoscuta in tota Europ'a, n'a fostu inca in stare sē dāruiesca tieriei libertate religiuaria.

Ieri, on. condeputatu Irányi s'a scandalisatu de legea electorala ce existe asta-di in Transilvania si carea prin acestu proiectu de lege capeta o santiune noua, si

dāca e adeveratu ce dise, cā nu este statu civilisatu in care se-i potēmu gasi sotia credintiosa acēstei legi, — apoi se pare absolutu cu nepotintia a intielege cum se pote cā in seclulu alu 19-le, nu numai sē fia suferita o asemenea lege, ci inca sē se supuna la santiune noua. Dar' acest'a ni-o esplica deplinu caus'a acēa politica, de carea indrasni sē amintescu. Nu voiū continuā, On. Cam., despre urmāriile rele ale acēstei politice. (Stang'a: S'audimul, s'audimul!), sciu cā vocea mea slaba nu e in stare sē schimbe direptiunea politica a guvernulu, ci mergu mai departe, si tote acēstea nu le aduc cā invinuri in contra guvernulu, cā-ci de-si tribunalulu evinimintelorū este neimpacabile, dar' io d'in punctulu de vedere moralu nici cāndu nu voiū negā valoarea intrinseca morala a acēstei politice, ce se caracterizeza de unu sentiu nobilu. Am de cugetu numai a constatā, cumcă aci nu este alta alternativa, de cātu sēu a renuncā la supremat'ia maestrita a natiunei ungresci si a se impaca cu libertatea si cu egal'a indreptatire a natiuniloru nemagiare, sēu a renuncā la libertate insa-si si la veri-ce progresu liberu. (Stang'a: Adeveratu e! in drept'a nelinisciri ce tienu lungu timpu.)

On. Cam.! (S'audimul!) Poteti afi de bine un'a sēu alt'a, poteti alege un'a sēu alt'a, dar' aci cautā sē alegeți, sēu supremat'ia si absolutismulu, sēu egal'a indreptatire (In stang'a manifestatiuni șgomotose de placere) si progresulu liberu.

On. Cam.! Sciu, cumcă cu ale mele argumente slabe nu voiū potē convinge pre guvernulu, dar' sciu si acēa, cumcă a judecā despre acēta alegere nu este chiamatu nici guvernulu nici noi, ci insa-si natiunea ungresca. Si ea, cu inima liniscita asceptu acēta alegere a natiunei ungresci.

Am sperantia securā in dorulu de libertate alu natiunei ungresci, manifestatu a lungulu alorū un'a mīia de ani, in carele jace tota capacitatea si poterea ei de vietia, si carele si-dā o spressionu puternica nu numai intropareții acēstei case, ci si in tiera facia cu acestu proiectu de lege; am sperantia securā in acēa providintia carea, cāndu a datu natiunei ungresci dreptu renumeratiune acēa misiune mare si frumoasa ce va s'o si implinesca in orientulu Europei, i-a datu totodata si capacitatea sē-si pricepa acēta nalta misiune a sa; am sperantia securā intru intieleginti'a natiunei ungresci, carea va aci, cā si mine, cā a asiedia existintia si venitorulu intregulu alu unei natiuni, alu asiedia pre-bas'a absolutismulu, atāt'a va sē dīca cātu: in timpulū viforeloru a cercā scapare pre o corabia ce se cufunda. (Aprobare vivace in stang'a.)

Onor. Cam.! Unica garantia, atātu pentru progresulu nostru alu totorur'a, cātu si pentru existintia venitoria a tieriei acēstei-a, unica garantia dīcu, io o vedu in contielegerea deplina si sincera, in realizarea ideei e fratietate. Si dāca mi-a succesu cum-va sē rumpu macar o tegula d'in paretele despartitoriu, ale carui-a remasitie, dorere, ni mai sunt inca totu spre pedeca, — atunci va fi justificata nemodestia mea cu carea mi-am permis cā in mesura atātu de mare sē abuzezu de paciintia astimata a Onor. Cam. De altminte, proiectulu de lege nu-lu primescu (Lungi manifestatiuni de placere in stang'a) de basa pentru desbaterea speciala. „Albina.“

VARIETATI.

* (Diur. „Rom.“) publica, in nr. sēu de la 21. iun., dreptu caracteristica a situatiunei nesigure d'in Bucuresci, urmatoriele: Ieri ser'a, pre la orele 11, d. colonelu Crezulescu se afiā pre terat'ia sa d'in dosulu casei, unde locuiesce, strada Modei. Standu pre terat'ia sa luminata, de-una-data aude una detunare de pusca sēu carabina, si g'ontulu a strabatutu in coltiulu casei sale. Eta pāna unde se ducū omenii asiē numiti ai ordinei, incātu cetatienulu sē nu fia sigurū neci chiaru in casa sa. Ce ironia si profanare pentru conceptulu „ordine!“

* (Marele patriotu romanu C. A. Rosetti) publica in „Rom.“ de la 23 iun. una epistola cātra alegatoriile colegiulu I. de senatori d'in districtulu Argēsiu, pun' carea, multumindu-li pentru increderea pusā in dsa, alegandu-lu senatoru, dechiarā cā nu pote primi mandātulu.

* (Productiunea farinei in Ungari'a.) Ungari'a are 148 mori cu vaporu, 170 artificiose, 475 de ventu, 7966 sece, 4301 pre nāi si 9173 mori pre ruri; cu totulu 22,234 mori cu mai bine de 32,000 pietre. Computandu-se pre totu anulū 2000 mertie pentru fiasce-care piatra, atunci cu morile de asta-di se potū macinā preste 64 milioane de mertie.

* (Conciliulu ecumenicu.) Scirile d'in Rom'a ne facu a crede, cā infalibilitatea se va proclamā pāna in 17 i. c. Desbaterea asupr'a acēstei cestiuni s'a inchiatu, de ora-ce una multime d'intre cei insinuatū au renunciatu la cuventu. Unu corespondintu alu „Pressei“ scrie despre inc'iairea desbaterei urmatoriele: „Intre cei ce au renunciatu la cuventu sunt: Primatele Simor, arci-episcopulu Haynald, episcopulu Strossmayer, etc. barbati, cari de altmintea nu prē usorū lasau a li se luā

